

NİMETULLÂHİLER, SAFEVİLER VE NİMETULÂHİ RÖPORTAJLAR (2014 ve 2015)

Nimatullabi Sufi Order, Safavids and Interviews on Nimatullabi Sufi Order (2014-2015)

Nimetullâh, Safevi und Interviews mit Nimetullâh-Anh ngern (2014 und 2015)

Ahmet KÜÇÜKKALFA*

DOI: 10.24082/abked.2017.15.012

Nimetull hiller'in Safevi Türk tarihi içindeki özel konumu, Ahmet Yaşar Ocak'ın "Marjinal Sufilik" adlı ünlü eserinde dikkatimi çekmişti. Mısır'da Kaygusuz Abdal Zaviyesinde, Kalenderiler'le buluşmuş olan Şah Nimetullâh-i Veli'nin müritlerine 12 dilimli başlık giydirmiş olduğu, Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar'ın müritlerinin de 12 dilimli başlık giymeleri Nimetullâhilik, konusunu daha da ilginç kılıyor. Fuad Köprülü, Şah Nimetullah'ın Anadolu'dan Hindistan'a ve Türkistan'a kadar her yöne dağılan müritleri sayesinde Safeviler'in Şiiliğe ge isinde önemli rolü olduğuna işaret eder. Safevilerle aile ilişkileri de (akrabalık) kuran Nimetullahiye ailesi; Şah İsmail zamanında, Şah Nimetullah'ın soyundan gelen ve Mir Nizamuddin Abdalbâki'nin ( . 1514), 1511 yılında sadr (bakan, vekil) ilan edilmesiyle, devlet yönetiminde de yer almıştır. Safeviler zamanında Şah Nimetullah'ın Mahan'daki (İran) türbesi genişletilmiş ve günümüze kadar süren önemli ziyaret yerlerinden olmuştur. Nimetullahilik'in en üst konumunda olan kişilerle yaptığım bu r portajlarımın, çok uzun bir tarihe sahip bu sufi topluluğun, günümüzdeki durumuna dair bir objektif bir bakış sağlamasını umuyorum.

Anahtar Sözcükler: Nimetullâhilik, Safevi, Dr. Cevad Nurbahş, Şeyh Haydar, Kalenderi,

* Araştırmacı Yazar, akucukkalfa@gmail.com.

ABSTRACT

While I was reading the famous work of Ahmet Yaşar Ocak, named “Marginal Sufilik” I noticed that The Nimetullahi Sufi Order has got a very special situation especially in Safavid Turkish history due to Şah Nimetullahi Veli, who met Qalandaris in Kaygusuz Abdal Zawayah in Egypt who asked his followers to wear hats of 12 piece even Sheikh Haydar’s followers were wearing 12 piece hats father of Shah Ismail that makes The Nimatullahi Sufi Order more interesting. Fuad Köprülü underlines that Shah Nimetullah has an important role in Safavids becoming Shia Islam due to his followers spread to every direction from Anatolia to India and Turkistan (Middle Asia). Since Mir Nizamuddin Abdulbâki (death 1514), during Shah İsmail’s era, is appointed as minister; The Nimetullahi family got role in government and also established cognations with Safavids. Shah Nimetullah’s Tomb, located in Mahan (Iran), enlarged during Safavids’ era and became one of the most important visiting places until today. I hope that these interviews (2014 and 2015) made with the people of upper stages in The Nimetullahi Sufi Order which has got quite a long historical background, would bring more objective and comprehensive view on the current situation of Sufi.

Keywords: Nimetullahi Sufi Order, Safavid, Dr. Javad Nurbakhsh, Sheikh Haydar, Qalandari.

ZUSAMMENFASSUNG

In dem sehr bekannten Werk ‘‘Der marginale Sufismus’’ von Ahmet Yaşar Ocak ist der außergewöhnliche Stellenwert der Nimetullh in der türkischen Safevi Historie besonders interessant. Angesichts dessen, dass Şah Nimetullh-i Veli, der sich mit den *Qalandariyya* zusammen in der religiösen Einrichtung (tr.: Zaviye) (bzw. den Klosterstrukturen ähnlichen Einrichtung) von Kaygusuz Abdal in Ägypten befand, seine Anhängerschaft 12 der heutigen Bektaschi Kopfbedeckung (tr.: Bektas taı) tragen ließ, ist es in Bezug auf das Nimetullh sehr interessant, dass Şah İsmail’s Vater Şeyh Haydar’s Anhänger ebenfalls diese Kopfbedeckung trugen. Fuad Köprülü zeigt die Relevanz der Verbreitung der Anhängerschaft des Şah Nimetullah in alle Richtung von Anatolien bis Indien sowie Trkistan und dass dies den Wechsel der Anhänger der Safevi zum Őiitentum bedingte. Die Nimetullah Familie, die mit den Safevi familiäre Beziehungen in Form von Verwandtschaft pflegten, nahmen in der Regierungszeit von Şah İsmail durch den 1511 zum Minister berufenen Mir Nisamuddin Abdalbki (aus der Familie des Şah Nimetullah abstammend, gestorben 1514) an der Regierungsverwaltung teil. Das Grabmal des Şah Nimetullah in Mahan (Iran), das zur Safavidenzeit vergrößert wurde, ist bis heute eines der wichtigsten Pilger- und Besuchssttte (Kaplan, 2008). Die in diesem Artikel dargestellten Interviews wurden mit hochrangigen Anhängern der Nimetullah durchgeführt. Ziel und Wunsch ist es, dass diese Interviews einen objektiven Blick bzw. Überblick auf die gegenwärtige Situation der historisch tief verwurzelten Sufi-Gemeinschaft ermöglichen bzw. zu verschaffen.

Schlüsselwörter: Nimetullah, Safevi, Safevi Staat, Şah Nimetullah, Mir Nizamuddin Abdalbaki.

2014 Ekim ayında Tebriz’de bulunma sebebim, İranlı ünlü Türkolog Hüseyin Düzgün (Hüseyin Mudammedzade Sadıgh-Siddık, d. 1945-...) ile buluşmak. Hoca, Ehl-i Hakk inancını şiir formunda günümüze ulaştıran ilk guyendedir (söyleyici). Kendisi ayrıca, Bayrak Kuşcuoğlu’nun Kelâmları’nı 1990 yılında yayınlamıştı ki günümüz Ehl-i Hak cemlerinde Kuşcuoğlu Kelâmları vazgeçilmez önemini hala korumaktadır. Konu ilgi alanımdaydı. Hoca’dan kitabının Türkiye’deki yayını için izin koparmış, İran’daki ve Türkiye’deki dostların yardımı ile çalışmalarımızın sonuna gelmiştik. O an için tek özgün kaynağım Hüseyin Düzgün Hoca idi. Hoca ile eserin son halini tartışıyor, takıldığımız konular için bilgisine başvuruyordum. O, yaklaşık 15 yıl süresince Ehl-i Haklar’ın içinde bulunmuştu. Kitabındaki fotoğrafında Ehl-i Hakk usulü bırakılmış pala bıyıkları dikkat çekici idi. “Hocam, sizin Ehl-i Hakk piri olduğunuzu söylüyorlar” diyorum “Annem de bu tür söylentilerden etkilenmiş” diyerek, bu konuda gelebilecek muhtemel sorularımı savuşturmaya çalışıyor. Keyfini bozmadan ve gururla eserlerinden, çalışmalarından bahsediyor. Divan-ı Lugât-it Türk, Esterâbadi’nin Senglâh’ı (Taşlık), Fuzuli... Hocayı Ehl-i Hak konusuna çekmeye çalışıyorum, “Biliyor musun?” diyor “Bir kuş bir Ehl-i Hak müridinin yanına konsa, Hünkâr’dan (Havendigâr) bir işaret mi? diye aşırı heyecanlanır” diyor. Anlatımını vücut diliyle desteklemekten geri durmuyor. Sorularımın yorulmuş olması... Birden “Seni Âhâd Zamani ile buluşturayım. Nimetullâhîlik konusunda da aydınlanmalısın” diyor. Hoca telefon görüşmesinde de şakacılığını sürdürüyor. İlk anda kimle konuştuğunu fark etmeyen muhatabına “Ey Zamani, cismim sana mâlum olmadı mı?” diyor.

Nimetullâhîler’in Tebriz şeyhi, Âhâd Zamani ile buluşuyorum.

Nimetullâhi şeyhi Âhâd Zamani Esencan (Tebriz, d. 1964 - ...) ile röportaj. Ekim 2014

Zamani: Bugünkü Nimetullâhi silsilesi dünyada çok yayılmış bir silsiledir. Ancak beş veya altı sene önce bu silsilenin kutbu olan Dr. Cevad Nurbahş (Dr. Javad Nurbakhsh, 1926/12/10 - 2008/10/10) vefat etti. Doktor Cevat Nurbahş, şu sözü bildirir ki; “Ben aşk binasını yeniden diktirmeye, onu imar etmeye çalışmışam.”. Şimdi ise onun oğlu, Dr. Ali Rıza Nurbahş İngiltere Oxford’dadır. Onların dergileri, internet siteleri vardır. (www.nimatullahi.org) Ve Amerika’da, Afrika’da, Asya’da hanegâhları (dergâh, tekke) vardır.

Nimetullâhiliğın kurucusu Şah Nimetullah Veli (1330-1431)  nce Türkistan'da çalışmış. Şah Nimetullah Veli, birçok riyazetlerini (bir nevi oruç halı), manevi oluşumlarını, yukarıya gitmelerini (gök katlarını ziyaret!) belki de Türkistan'da yerine getirmiş. Sonra bunun müritlerine ziyade (ok) olduğuna gören Timur'un özünü endişelendirmiş ki bu esnada ola ki Şah Nimetullah İran'a gelmiştir. Sonra Safevi devresinde sofuları-müritleri İran'da kalmak istemişler. Şah Nimetullah Veli, oğlunu Hindistan'a göndermiş. Sonra Kaçar devrine yakın, bunlar İran'a yine akın başlatmışlar (toplanmaya başlamışlar). İran'da en g cl  silsile, Nimetullâhiler idi. Dr. Cevat Nurbahş'ın mensup olduğu silsile, Fırka-ı Silsile Nurbahşiye'ydir. O, Munis Ali Şah'a bağlı idi. Siz tebligat aparmalısınız (Oxford merkezimiz ile röportaj yapmalısınız).

şimdi bilirsiniz ki İran'da bazı dervişlerin devletle tokuşmaları (muhalefet, karşıtlık) olur. Onlar Nimetullâh-i Gunabâdi'dirler. Nimetullâhi silsilesi çok etrafıdır (geniştir). Birçok şubeleri vardır.

Günümüz dünyasında nice teknoloji önünüze gelir, bu kalbi işlerde de bir has inkişâf (gelişme) vardır. Dünya tasavvufa bu sırada bir başka bakıyor. Her halde onlar artık içtimai (sosyal, toplumsal) huzur isterler. Ancak sizin Tahran'da bizim Safâ Ali Şah Veli ile görüşmeniz iyi olacaktır.

Safâ Alışah, Doktor Cevat Nurbahş'ın oğludur. Onun en büyük oğlu Doktor Ali Rıza Nurbahş Oxford'tadır. Onun l kabı Rıza Ali Şah'tır. Safâ, İran'da en büyük bir s adr'dır (lider, vekil).

Tasavvuf, Rıza Şah Pehlevi döneminde İran'da bastırıldı. İran'da Nimetullâhi silsilesi alaklandı. Seneler böyle geçti. Yabancı yazarlar, tasavvufu bize tanıttı. İran'da ise bu tasavvufa âlimane bakan Dr. Hüseyin Zerrinkub'un kitapları bulunur. Bu kitaplar tasavvufu aktarır. Ancak ben şahsen bilgimi yazıya d km yorum. İimde yaşıyorum. Ben artık istirahat-sakinlik, bir etinlik d nemindeyim.  z nefsimle muharebe ediyorum. Bunlara danıştıktta (okuyup öğrendiğimde) ben ıstıraba düşerim, çünkü bu sözler bana yabancıdır. İimde doğrusu bir etinliğim var onu bastırmak istiyorum. Onu içimde bir bir şairane açılış istiyorum.

Doktor Cevad Nurbahş'ın elli, atmiş tane (yaklaşık 80!) tasavvufa ilgili kitabı var. Ben  z m n bilgilerini bir yana yığdım,  lfet verdim, bir taze sözüm yok. Ne söz varsa kitaplarda yazar,

Tasavvufta sır nedir?

Sır yoktur. En büyük sır, ilâhi sırdır. “İlâhi ben seni seviyorum.”, bundan alâ sır yoktur âlemde. Her söz ki dile gelebilirse o, sır değildir. Her saat ki sen düşündün, endişe eyledin, o tasavvuf değildir. Tasavvuf bir sırdır ki zaten dile gelemez. En büyük sufi, tasavvufun sırrını açıklamaya çalışsa açıklayamaz. Çünkü bu sır insanın en derin, en görünmez deryasının dibidir... Elbet vardır sebebi. Çok derin olduğu için dile gelmez. Bu beşer, insan sözü değildir. Bunu biz tercüme etmek istersek yalnız “Severim rabbim seni!” veya “Rabbim ben seni severim.” sözü başka bir sözdür. Hâce Abdullah Ensari (1006-1089) demiştir ki; “İlâhi, eğer bildirsen bana -severim seni...- benim sevincim, arşı aşacak”. Bundan büyük bir sır yoktur. Her ne sır varsa onlar sır değil, onlar gizli sözdür.

Her ülkede, her kültürde gizli edebiyat vardır. Mümkün ki bir silsilenin bir fırkanın gizli sözleri de olabilir. Ancak tasavvufta gelen bir sır değildir. Sır; sevmektir, hub’dur... Sevmek ve sevilmehtir. O, başka türlü sevmektir. O şahsi, kendinde tecrübe ettiğin hâldir. Onu ben düşünmüyorum. Onu ben ancak tanış bir hâl olunca bildim. Hâl’de bildim. Her insanın özü bir derya gibidir, semâ ve yıldızlar gibidir. Her insan özü, küll-i kâinatır (kâinatın tümü gibidir).

Nimetullâhi müritler çoğunlukla Türk müdür yoksa Fars mıdır?

Bizim Tahran Kereç (Kara) şehrinde olan şeyhimizin müritleri Türk, Fars, Arap’tır. Orada zaten Arap, Türk, Fars yoktur. Orada kardeşlik vardır.

Safâ Ali Şah’ın özü Fars mıdır yoksa Türk müdür?

Farstır. Bundan 250 sene önceye kadar Nimetullâhi silsilesinin kutupları Türk idi. O zamanlarda kutuplar ya Lenkerân’dan ya da Şirvan’dan olmuştur. Reis-i Caferzade Bakü’de, Temkin-i Şirvani’nin (?) hayatını roman şeklinde yazmıştır. O, Nimetullâhi silsilesinin vaktiyle kutbu idi. Kitabının Türkçe adı “Elden Ele” olmalıdır. Sonra bu kutup kişi, Şirvan’dan kalkıp İran’a gelmiş. İran’da bir Fars kadınla evlenmiş. Ve nesli giderek Farslaşmış. Bizim Nimetullâhi silsilesinin ilk kutbu Şah Nimetullâhi Veli zaten Kirmanlıdır. Oxford’ta ki kutbumuz (Ali Rıza Nurbahş) müridine Fars dilini artık beğendiremiyor. Bir yerde sınır yoktur, her yerde her dil konuşmak mümkündür.

Size göre Nimetullâhiler'in sayısı ne kadardır? İran'da ve Dünya'da?

Tebriz gibi Şehirde görkemli bir Şeyh olduğunda, derdi olanlar onun görüŐüne danıŐırlar. Biri gelir ondan geŐimini g c lendirsin, biri de gelir ruhi marazlıklarına (hastalıklarına) Őıfa olsun diye, biri de ancak insan olmak iÇin gelir. HemiŐe galiba hakiki mürit azdır. Bundan yirmi sene evvel Tebriz'de çok görkemli bir Őeyhimiz oldu. Hoş sohbet... Kırk binden fazla Tebrizli onun görüŐünü almaya geldi, ancak müridi olmadılar. M ritlik de bilmiyorlardı. Onun cemali, görüşü, davranıŐları, bakıŐları çok hayran ediciydi. Onu sevdikleri iÇin gelirlerdi. Şimdi Tebriz'de haneg h'ta (tekke, dergâh) derviŐlerden biri vefat ederse belki beş yüz nefer fark eder. Lâkin bunları tanyan elli bin nefer vardır. Hakiki mürit, bu beş yüz nefer iÇinde belki bir, iki,  c, dört... olur.

Bizim  stadımızdan, Doktor Cemal Nurbahş'a soru verilse? "Bütün dünyada haneg hların var. KaŐ müridin var?"  ok düŐünür... "Bir falan kişi, bir de falan kişi... Biri beni çok sever, biri derviŐimdir, beni düŐünür. Tamamı iki tanedir" der...

H len Amerika'da, Kanada'da Almanya'da, İŐpanya'da, Moskova'da derviŐlerimiz vardır. Türkiye'de yoktur. Azerbaycan'da vardı. İlham Aliyev, bağlattırdı (kapattı, yasakladı). Onların, bir kısmı ise İran'a geldi. "Aliyev, ebedi olarak Azerbaycan'a gelmeyin." dedi. Türkiye'de de derviŐimiz yoktur. Bence yoktur. Ancak geldim orada Aleviler'le görüŐtüm. Cemlerinde oturdum ve çok sevdim.

Sizde cem var mı? Cemleri mukayese ettiniz mi?

Cem var. Mis l getireyim; bir ülkede inkıl p, değişim olur.  nce değişim iÇin hareket ederler. Sonra zaman zaman yumuŐama olur ve bir sisteme tebdil olunur. Aleviler bir sisteme tebdil oldular. Onlarda atadan/babadan (gelen) bir nefes var.

Nimetullâhiler ne zaman cem yaparlar?

Pazar ve Cuma akŐamları olmak üzere iki gün cem yapılır. Musiki olur. Diyelim ki Kurban Bayramı zamanı orada tefler, sitar, sazlar olur... Őart değil. Her zaman olması gerekmez, Zikr-i kalbi ile gelirler. Orada bir Şiir okunur. Hafız'dan ya da Şah Nimetullâh-i Veli'den ya da Őimdiki pirin yazdığı Őiirlerden okunur. Bu Őiirler de irf ni Őiirlerdir. Benim  z halimde, o Őiirlerin bana medet getirmesi mümkün değildir. Bunun iŐine musiki de dahil olur. Musikinin dahil olması zaruri değildir ama galiba iyi olur. Ayrıca sem h da olur. Ancak Mevlevi sem hi gibi olmaz. Burada sem h bildiğiniz

gibi; bir hâl gelende, o kişi sanki deryada bir gemidir ve buna dalgalar-serpintiler vurur, bu onu hareketlendirir. Mürit, kâmil-sakin otururken bir vecde gelende özünü bilmez (unutur).

Mürit kendi başına mı semâh yapar yoksa birlikte semâ olur mu?

Mürit kendi başına olmaz. Şeyh ayağa kalkar, semâha durur, şeyhin işareti ile müritler de şeyhe uyar. O hâli ben görmedim ama ola ki bir müride ağır vecd hali geldiğinde, bunu şeyh görür. Şeyh (muallim, öğretmen), bu şakirtin (öğrencinin) vecdinden, vecde gelir. Üstâd vecde gelmeye başlar... Men de vecd olmasam dahi uyarım. Şeyhin ardından kalkıram ayağa, mümkün gibi... Halbuki bende bir vecd yok idi, vecd sahibi o idi ve şeyh de ondan vecdlenirdi. Şeyh vecde gelirken sanki nur bağışlar ve diğerlerine bir hâl verir. Onlara da bir hareket gelir.

Nimetullâhi mertebeler (organizasyon-örgütlenme) nasıl oluyor?

Şeyhü'l Meşayih Safa Nurbahş'ın her şehirde bir Şeyh'i olur, ona bağlı "bir Pir Delili, bir Dudedarı, bir de Hademi (hadim, hademe, hizmetli)" olur. Sonra müritler... Önce biri, mürit olmak üzere bir hanegâha gelmek isterse, önce şeyhle görüşür. Şeyh ona delâlet vererek, onu "Pir Delil'e" gönderir... Pir delil, müride tasavvufu anlatır. Kadimden gelen zahiri bilgiyi aktarır. Nasıl selâm vereceğini, nasıl ayrılıp gideceğini anlatır. Bu halde zahiri şeriatları bildirirken ona yardım eder ki mâneviyat âlemine de geçsin. Ancak asli iş olan bu mâneviyat âlemine müridi aparmak, şeyhin ötesindedir.

Dudedar, bu hadimlerin revidir. Yemek için ateş yaktırmak, yemek hazırlamak, ne alınacağı, ne pişirileceği gibi konularla ilgilenir. Şimdi ise yalnız çay vermek Dudedar'ın işidir.

Hadimler ise temizlik, süpürme, sofraya açmak, toplamak gibi her işi yaparlar. Hanegâh azametli olursa elli hadimi olması mümkündür. Azameti az olursa üç tane hadimi de olabilir.

Maneviyat nasıl başlıyor?

Benzetmek gerekirse birisi doktora gidiyor gibidir. Ben de özümde, ilaçsız bir dert düşündüğüm için mescide gittim, âlime gittim, kitaplar okudum, derdime cevap vermediler. Bir an geldi ki şeyhin huzuruna çıktım. Şeyhin görüşü beni teskin etti. Maneviyat oradan başladı.

Mürit zahiri eğitimi aldıktan sonra manevi eğitime geçmek için ne yapacak?

Nimetullâhi silsilesinde, ben Şeyhin huzuruna geldiğimde bana bir verd verdiler. Bu verd, Hz. Yunus ile ilgili olarak Kuran'da yer alan ayetti. Bu; "Lâ ilâhe illâ ente, s bh neke, inn  küntü mine'z-z l m n" Şeklinde olan Yunus Suresi'ydi. Hz. Yunus, o bahđın karnında, karanlıktta kaldı. Allaha dedi ki; "Sen'den başka il h, ma'bud-u bilhak, maksud-u bil-istihkak yok. Allah'ım. Sen her türlü kusur ve noksandan münezzehsin, varsa kusurlar, onlar bendendir. Ben zalimlerden oldum." ve virdiyle meŐgul oldu. Bu virdiyle meŐgul olurken s lık yahut mürit bir rüya görür. Bu rüyayı Őeyhine aktarır.

Şeyh, bu rüyalardan, müridin ne kadar maneviyat alanına geçtiğini bilir. Mümkündür ki mürit yatmadan, gözleri açık, oturup da rüya (r yet) görebilir. Bir perde çekilir nurdan ve bir sahneyi ona gösterirler. Bu hâl-be-hâl devam eder. Bu rüyalar müride yemek gibidir. Sonra Şeyh onun manevi  leme geçtiğini bilince, ona zikr-i kalbi verir. Mürit daima bu zikir ile meŐgul olsun. Zihnindeki diğer Őeyleri unutsun. Tevecc h n n, himmetinin tamamı Allah'a olsun. Ve dervişlik "hiçlikten"  t r d r ki sen olmayasın; "O" olasın... BeŐeriyetimiz ölür yani fen 'ya geçilir.

Alevi BektaŐiler'de "dört kapı kırk makam" vardır. Makamları kabul ediyor musunuz?

Burada makam danıŐılmıyor. Biz dervişin hareketlerine, içtimai (sosyal) hareketlerine, s lukuna bakıp, onun ne olgunlukta olduğunu düŐünürüz. Şeyh, ona içeriden âlimane bakınca, onun durumunu anlar.

Bir mürit, hanegâha niye gelir?

Haneg h'da müridin esas arzusu odur ki, kendisi kemale ersin. Dervişlik, sufilik odur ki, sen öz hanımını ne kadar çok seversen, evl dını ne kadar çok seversen, o kadar dervişsin. Ama onlar, senin muhabbetini deryaya getiremiyorlar. Ancak Şeyh, senin muhabbetini deryaya bağlar. Kendisi kenara çekilir senin muhabbetin deryaya gitsin diye. O senin muhabbetini kendine istemez. (burada derya: Yaratıcı, H d )

Bir güzel söz var. Hâce Abdullah Ens ri'nin (1006-1089) tasavvuf yolunda  stadı Şeyh Hasan-ı Harak ni'dir. Derdi ki; "Hâce Abdullah-ı Ensari'nin yolu Şeyh Hasan-ı Harak ni'ye çattı. Yola birlikte devam ettiler, gittiler yine gittiler, ahirde (sonunda) ne Ensari kaldı ne Harak ni". (Ensari, 2006: 126)¹

¹ Nitekim bu konuda Şeyh Abdullah Şeyle demektedir: "*Abdullah bir  il adamı idi. Hayat sıynunu ararken aniden Ebu'l-Hasan-ı Harak ni'ye ulaŐtı. Ondan o kadar hayat sıynu i ti ki ne Abdullah kaldı,*

Bir güzel söz daha vardır. Herat hakimi (hükmeden, yöneten), Hâce Abdullah Ensârî'ye bir adam gönderdi ki "Ey hâce gel bana öğüt ver." Hâce ona söz gönderdi. Dedi ki "Kapıma gelen sana öğüt vermez, sana öğüt veren, kapıma gelmez."

Bu meselden bana düşün nedir?

Şimdi ben buraya geldim. Benden size (daha fazla) fayda yoktur. Size fayda verecek olan ise buraya gelmez. Bizim ikimizin sözü, birbirimize aşınadır (yakındır, tanıdıktır). Ben İstanbul Türkçesi'ni çok iyi konuşamayabilirim ama siz anlarsınız. Siz İstanbul'da yaşayan bir insan olarak çok iyi Türkçe konuşabilirsiniz. Ben Farsça, Azerice çok güzel konuşabilirim. Bu manevî şahsi tecrübelerde anca bildim. Başa düştüm (anladım), burada başa düştük (birbirimizi anladık) ama orada (daha) başa düşmedik. Çünkü her kişinin parmak izi gibi, özünün, kalbinin bir izi vardır. Kutupla (burada Safâ Nurbahş) görüşmede, "onlar ne şekil giyinir? ne yer? ne içer? ne şekil dolaşır?" gibi sorular mühim mi? Değil. Bunun gibi bilgiler önemsizdir. Ancak onun kalbimizde ne tesir yarattığı önemlidir.

Doktor Ali Rıza Nurbahş'ın kardeşi Safâ Nurbahş, İran'da bütün şeyhlerin başı (şeyhü'l-meşâyih) olur. Kendisi, Tahran Kereç'te yaşıyor. Siz onunla görüşmek isterseniz çok güzel olacaktır. Ancak siz onlarla görüşünce artık bilgi elde edemeyeceksiniz. Onlar ancak kalbi olarak size medet verirler. Lâkin onların dostları, tanışları, müritleri vardır. İstanbul Türkçesi'ni hoş konuşabilirler. Sizi onlarla görüştürür ve konuşturur. Böylece siz bilgiler elde edebilirsiniz.

Tahran, Ocak 2015

2015 Ocak ayının son haftası Tahran'da işimizle ilgili bir fuar var. Eşimle birlikte Tahran'dayız. Şeyh Zamani'yi telefonla arıyorum. Sıcak bir ilgi görüyorum. Sık sık beni arayarak bilgilendiriyor. Nihayet İstanbul Türkçesi konuşan bir kişi beni arıyor. Şeyhu'l Meşâyih Safâ (Şeyhleri Şeyhi Sefa) Nurbahş bizi bekliyormuş.

Kararlaştırılan gün ve saatte rehber-tercümanımız geliyor. Tahran'ın kuzeyinde Kereç (Karaç) şehrine doğru yola çıkıyoruz. Rehberimiz başlangıçta konuşma konusunda isteksiz. Yolumuz yaklaşık 40 kilometre olmasına rağmen trafik çok yoğun. Yolculuğumuz düşündüğümden daha uzun sürecek. Nihayet bazı açıklamalarda bulunmaya başlıyor. Geçmişte Tahranlılar'ın nefes almak, dinlenmek üzere koşturdukları Kereç, Tahran'daki fabrikaların Kereç'e kaydırılmasıyla birlikte

ne Harakâni? (Ensârî, 2006: 126)

bir sanayi şehrine dönüşmüş. Bahçe içindeki evler bir bir apartmanlara dönüşmeye başlamış. Doktor Cevad Nurbahş'ın üç oğlu, iki kızı varmış.   nc  oğlu mimar Vefa Nurbahş'ın Nimetullâhilik faaliyetleri ile ilgisi hiç yokmuş. Rehberimiz, bir yakını sebebiyle Nimetullâhilik ile tanışmış. Onu haneg h'a bağlayan sebebi soruyorum. "Müthiş bir huzur duygusu yaşıyorum. Her Őeyde kâinatın, bir bütünün parçasını görüyorum" diyor. Şeyh Saf , ilk buluşmalarında ona "bütün yaradılışın tek bir hücreden başladığını, gördüğümüz her Őeyin o tek hücreden oluştuğunu" söylemiş. "Bu sayede trafik sıkışıklığında veya herhangi bir terslikte hiç  fkelenmiyorum. Bizler ilâhi bir düzenin parçalarını" diyor. Nurbahş ailesinin eğitime çok önem verdiğini, Őeyhlik makamında olanların doktora yapmış olduklarını, Safâ Nurbahş'ın bir simülasyon programı yazdığını ve programını iyi bir fiyata sattığını, geçmişte Hz. Ali ile ilgili günlerde, kendi Őenliklerini ve kutlamalarını yaptıklarını, İran İslâm Cumhuriyeti'nin Őeriat dışı oluşumları hoş görmediğini, çok sesli, musikili toplantılarının artık sessizlik içinde geçtiğini  ğreniyorum.

Nihayet Kere 'e (Kara) ulaşıyoruz. Şeyhin evi ve haneg h, CihanŐehr bölgesinde, duvarla çevrili tipik Kere  evlerinden. Bahçe kapısının sağında yaklaşık 35-40 metre karelik bodrum kat üzerinde yükselen mütevazi evin üst katını Şeyh konut olarak kullanıyor. Bahçeden merdivenle inilen bodrum kat iki odaya bölünmüş. Şeyh ziyaret lerini burada kabul ediyor ve toplantılar burada yapılıyormuş. Bu tür mimari bana yabancı değil. Daha  nce Kazvin'de inceleme imk nı bulmuştum. Orta Doğu'da sıcaklardan koruyan, serin yaşam alanı sağlayan bu toprağa gömülü katlar "Serdab" olarak adlandırılıyor ve 12. İmam Mehdi'nin Serdab'tan gayba (kayıp  leme)  ekildiğini ve dönüşünün yine serdab'tan olacağına dair inancı dile getiriyorlar. (K  kkalfa, 2011: 146)

Şeyh Evi'ne bitişik duvar boyunca uzanan dar uzun, tek katlı, iki odalı yapı, mutfak ve bekleme odası işlevi görüyor. Orada bekliyoruz. Geleneksel  ay semaveri fokurduyor. Kadımlar  ay ikram ediyorlar. Toplam 6 kişi varız. İstanbul'dan gelmiş olmamızdan memnun görünüyorlar. Kısa bir sohbet başlıyor. Duvarda Dr. Cevad Nurbahş'ın bir fotoğrafı var. Bahçe kapısının sağ tarafındaki yan duvara bitişik ince, uzun bir yapı daha var. Ziyaretçiler ve müritler i inmiş, Kış sebebiyle kapalı imiş. Ayrıca bahçede bir pergola da (kameriye, etrafı açık, üstü örtülü gölgelik mekân) bulunuyor.

Beklememiz çok uzun sürmüyor. Şeyhle buluşmak üzere merdivenlerden aşağı iniyoruz.

Nimetullâhi Şeyhü'l Meşayih'i (Şeyhler Şeyhi) Safâ Nurbahş ile yapılan röportaj, (Ocak 2015)

Ahmet Küçükkalfa: Nimetullâhilik'in çok uzun bir tarihi var. Şah Nimetullah Veli de en son Mahan'da tekkesinde bulundu ve gözlerini orada yumdu. Şu anda Mahan'ın bugünkü Nimetullâhiler için kutsiyeti nedir? Nasıl bakıyorsunuz? Sizin açınızdan 8. İmam Rıza'ya benzer bir pozisyonu mu var? Böyle bir paralellik kurabilir miyiz?

Safâ Nurbahş: Biz kutsal bir şey yaratma peşinde değiliz. Bir kere öyle bir şey kesinlikle yok. Böyle kutsal şeyler, saf insanların dikkatini çekip, bir noktaya odaklamak için yapılmıştır. Biz Şah Nimetullâh-ı Veli'nin mezarıyla ya da başka bir şeyle ilgili böyle bir paralelliği kesinlikle kurmaya çalışmıyoruz. Nimetullah-ı Veli'yi büyük bir insan olarak düşünebilirsiniz. Zamanında büyük, müfit (faydalı) ve önemli işler yapmış; Mahan, onun varlığının simgesi olan bir yer haline gelmiş.

Bu durumda Nimetullah Veli'nin kendi ruhâni felsefesine bağlısınız diyebilir miyiz?

Evet, tam olarak öyle.

Bize bu felsefe ile ilgili bir açıklama yapabilir misiniz?

Şah Nimetullah'tan tutun da Dr. Cevad Nur Bahş'e kadar bütün suflerin, bütün ariflerin söylediği tek şey "bensizlik, bizsizlik, hiçlik"tir. Bu felsefenin özeti de hiçliktir. "Ben" ve "biz" diye bir şey yoktur. Sonuna kadar tevazu ve hiçliktir.

Zikirlerde özel bir kıyafetiniz, müziğiniz ya da ortamınız var mı?

Burada felsefemiz, "bensizlik, bizsizlik ve hiçlik" iken, kalıpları kırmak zorundasınız. Bu yüzden bir şey yaratıp "bu bana aittir" demek gibi bir durum söz konusu olamaz. Bu tarz hiçbir şey bulunmuyor.

Nimetullâhilik Hindistan'dan Azerbaycan'a, Oxford'a kadar yayıldı. Bu, felsefenin bir genişleme evresinde olduğunu mu gösteriyor?

Felsefenin seyahat etmesi çok doğal bir durumdur. Her dönemde, hükümette olan insanların bu felsefe üzerine baskı kurmadığı, bensizliğin, bizsizliğin, hiçliğin ve tabuları yıkmaya felsefesinin o hükümetle yan yana gelebildiği noktalarda yayılabilir.

Bugün Oxford'ta bu olay gerekleŖebiliyor. Burada ise hoŖ görülmüyor. Zaman dilimi içerisinde, koŖullar nerede uygunsa, felsefe orada geliŖim gösterebiliyor.

Nimetullâhilik ka ülkeye yayılmıŖ durumda ve belirli bir kayıtlı kadrosu bulunuyor mu?

Detayları aklımda değil ama (Oxford merkezli yayınlanan) Sufi Dergisi'nin  zet kısmında her ay bu konuda bilgi veriliyor. Oradan bu bilgilere ulaŖabilirsiniz. Siteye girdiğinizde, bağlantıya geçebilirsiniz. Oxford'ta bu iŖlerle ilgilenen bir arkadaŖımızı bulunuyor. Hz. Pir'in 40'tan (yaklaŖık 80!) fazla kitabı bulunuyor ve bunların da birçoğunun farklı dillere çevirisi var. Hemen hemen her konuda bir kitabı bulunuyor. Tasavvufta köpeğin ne anlama geldiğinden büyük ariflerin hayatlarına kadar her konuda bir eseri bulunduğunu söyleyebilirim.

Sufi dergisinde Feridüddin Attar'dan bahsediliyor mu?

Attar'ın eserlerini okuyoruz. Edebiyata ilgisi olanlar alıp okuyorlar.

Konuların içinde Kalenderiler'in büyük Ŗeyhi Kutbeddin Haydar geçiyor mu?

Evet, geçiyor. Bu konuyla ilgili konuŖulmaz ama ben kendisini isim olarak biliyorum. Burada (Sufi dergisini gösteriyor) bizim yurt dıŖındaki haneg hların (dergâh, tekke) sayısı görülüyor. Avrupa'da, Afrika'da, Avustralya'da, Kanada'da yer alan haneg hlar görülüyor. Bu derginin Farsçası ve İngilizcesi de basılıyor. İnternette de ulaŖabilirsiniz. Dervif arkadaŖlarımız, bu dergiye yazılarını gönderiyorlar.

Diğer tasavvufi derneklerle nasıl bir yakınlığınız veya onlardan nasıl bir farklılığınız bulunuyor?

Bir zamana kadar iletiŖim dünyası geliŖmedi. İnternetin kullanımından önce daha farklıydı ama Dr. Cevad NurbahŖ'ın da yapmaya alıŖtıęı Ŗey, bu inancı mezheplerin kalıbından çıkarmaktır. Yani anlatmaya alıŖtıęı Ŗey siz k fir de olsanız dervif olabilirsiniz. Bir dinle o erevde bağlantı kurmaya alıŖmıyor, çünkü bu insanlık namına bir Ŗey. Doğrudan Allah var.

Nimetulâhilik'te peygamberlerin görevi nasıl görülüyor? Kuran'ı, Tevrat'ı ya da İncil'i referans olarak alıyor musunuz?

Onlar Allah'ın habercileriydi ama bugünkü dünyada dini cemiyetler arasında çok büyük savaşlar, çelişkiler, birbirine girmeler var. Bugün İslâm'da da bir takım ayrımlar var. Burada bütün tezatlardan, ayrımlardan sıyrılarak hepsinden bağımsız başka bir yapı amaçlanıyor. Bizim amacımız bunların arasında barışı kurmaktır. Bunlar kendi içlerinde savaş ve tezat halindedir. Biz Allah'ın aşkıyla varız!

Nimetullâhilik, dünyaya binlerce peygamber geldiğinin farkında olup bunların üzerine mi düşünüyor?

Şu an 124.000 peygamberin daha ötesinde bir şey düşünüyoruz. Düşündüğümüz şey, insanların ortak noktada buluşabileceği bir şey. Orta Doğu'da şu an insanların en büyük problemi sürekli birbirleriyle çatışıyor olmalarıdır. Onları öyle bir noktada birleştirmek istiyoruz ki bütün bu problemlerden ayrılıp, bunu sevecekler ve sorun çıkmayacak. Bizim istediğimiz insanların fikir birliğine varmalarıdır.

Nimetullâhiler bütün dünya dinlerini inceliyor mu?

Benim insanlara göstermeye çalıştığım şey; karşısında sırf bir insan olduğu için ona sevgi ve saygı duyup, aşkını ona iletmesi gerektiğidir. Burada “Başkası ne düşünüyor? Hangi dine ait? Nasıl bir dünya görüşü var?” gibi düşünceler onu benim gözümde ayırmaz. Bu benim kafamda o insanı yüceltmez ya da düşürmez. Benim için karşımdakinin insan olması önemlidir. Düşüncesi önemli değil, ona sevgi ve saygı vermem lâzım.

Nimetullâhilik'in felsefesinde yaradılışın açıklaması bulunuyor mu?

Nimetullâhilik'te şöyle bir düşünce şekli var; “Cihan-Dünya” dediğimiz şey, bizim gördüğümüz şey değil. Sizin bu cihanın gerçekliğini görebilmeniz için bencillik, ben ve biz dediğiniz şeyden vazgeçmeniz lâzım. O noktayı aşılıp, onun ötesine geçtiğinizde gerçek cihanı görürsünüz. Ben dediğiniz zaman bu bencillik oluyor. Bu durumda da gerçek dünyayı görmeniz imkânsız hale geliyor.

Bunun ruhani âlemde hediyesi nedir?

Bunun hediyesi sadece daha derin bir şekilde dünyayı ve kendinizi tanımaktır.

Bunu tevhide ulaşmak olarak da tanımlayabilir miyiz?

Kesinlikle yle. Bu bencillik noktasını aşabildiğiniz zaman her Őeyin tek olduğunu anlıyorsunuz. Dolayısıyla bunun kâfiri, Yahudi’si, Ahmed’i, Hamid’i olmuyor. Orada bir olmayı, tevhide görüyorsunuz.

Bu anlamda dünyaya gelmek bir kesret (okluk) durumu iken, o noktadan sonra birlik (vahdet) durumuna ulaşıyorsunuz?

Yavaş yavaş arif oluyorsunuz. Tam olarak yle...

Bütün dünyaya yayılmış ve ortak payda oluşturmuş olan Nimetullâhi hanegâhlarda Őüphesiz ki çok farklı insanlardan bir araya geliyor. Bu insanları çeken nedir? Bu hanegâha gelenlerin kararını etkileyen Şey nedir?

Bugünkü dünya, çıkarlar üzerine kurulu bir dünya. Buraya gelen insanların birkaç tahtasının eksik olduğunu söyleyebilirim. (gülerek...) Buraya geldiklerinde kendileri gibi birkaç tahtası eksik olan birkaç tane daha insan görüyorlar. Bu da onları cezbediyor. Çünkü bizim dyamızda kendi kişisel kârınız diye bir Şey yoktur. Başkasının kârını, çıkarını düşünüyorsunuz. O yüzden tam tersi oluyor. Buraya gelmeniz için deli olmanız gerekiyor. Böyle insanlar bizim çevremizde toplanıyor.

Bu konuyu çok satirik (şakacı) bir Şekilde anlattınız.

Yok, herkes böyle konuşuyor. Biz deli olmakla vnrz. (gülerek...)

Eşim (Engin Kkkalfa) kendini tutamıyor: “Niye burada olduğumuzu dşniyordum. Şimdi öğrendim...” (gülerek...)

Yurt dışındaki toplantılarda herhangi bir ayin var mı?

Çok zel, bize ait bir ayin yok. Sadece “Dig Juş” diye bir ayinimiz var. Bu, bütün dünyada yapılıyor ama biz burada hoş görülmediği için yapmıyoruz. (Dig Juş: Dik Cuş olarak söyleniyor.)

Onların kayıtları web sitesinde var mı?

Sufi Dergisi’nde bu konu ile ilgili makaleleri yazılı olarak bulabilirsiniz.

Genel kurul benzeri toplantılarınız oluyor mu?

Kutsal diye bir şeyimiz yok. Hac gibi, kişi gibi ya da mekân gibi... Bizim şu an merkezimiz İngiltere Oxford'ta. Ben ya da benimle birlikte birkaç kişi yılın bazı günleri oraya gidiyoruz, orada "Dig Juş" yapıyoruz.

Dig Juş'un anlamı nedir?

Dig Juş, kaynayan-fokurdayan kazan demektir.

Kurban, namaz, oruç hakkında ne düşünüyorsunuz?

Siz derviş olarak namaz kılmak isterseniz namaz kılın. Oruç tutmak isterseniz oruç tutun. Kimse kimseye karışmıyor. Burada ruhâni temizlik esas.

Burada toplantılarınız sessiz mi gerçekleşiyor?

Genellikle sessizlik içerisinde gerçekleşiyor. Meditasyon gibi düşünebilirsiniz. Kendi iç dünyanıza dikkat ediyorsunuz.

Oturma şeklinizde özel bir şey var mı? Sandalyede mi oturuyorsunuz? Yerde mi oturuyorsunuz?

Herkes yerde bağdaş kurarak bir halkada ya da iki diz üstünde oturuyor. O gece herkes orada oturup, o sessizliğin keyfine varıyor.

Sohbet de oluyor mu?

Orada birkaç dakika, maksimum beş on dakika süren Dr. Cevad Nurbahş'ın birtakım konuşmaları banttan yayınlanıyor. Sufilik felsefesini hatırlatma anlamında bu etkinliği gerçekleştiriyoruz.

Orada sadece kendinizi mi dinliyorsunuz?

Evet, bu konuşma çok kısa sürüyor. Diğer kısımda herkes sessiz bir şekilde konsantre olarak meditasyon yapıyor.

Bu meditasyon ne kadar sürüyor?

Yaklaşık bir saat sürüyor.

Kadınlar katılabiliyor mu?

Evet. O konuda bir sorun olmuyor.

Bu meditasyonu evde de yapabilirsiniz?

Evde de yapıyoruz zaten. O insanlar buraya gelip, o sessizliği paylaştığı zaman, o yüksek h ller insanları çok etkiler. Bu işi tek baŐınıza yaptığınızda çok zor yaparsınız ama birlikte yaptığınızda çok kolay yaparsınız.

Herkes birbirini tanıyor mu?

Yabancılar aramızda olmaz. Buraya gelenlerin en azından bir tahtası eksik olmak zorunda. (gülerek...) Bizim aramızda böyle bir ŐakalaŐma var; “bu eve ayak basan herkesin birkaç tahtası eksiktir” deriz.

Dig Juş’un özel bir tarihi var mı?

Haziran ayının baŐında oluyor genellikle.

Hangi takvime göre?

Miladi takvime göre Haziran ayının baŐında oluyor.

Haziran ayının seçilmesinin bir özelliği var mı?

Yaz olduğu için ve tatil olduğu için insanlar rahat rahat katılabilsinler diye o dönem yapıyoruz.

Söyleyeceğiniz başka bir açıklama olabilir mi?

Bt n söyleyeceğim Őeylerin özünü size söyledim.

Notlar:

İran-Türk-Safevi tarihinin kavŐak noktalarında yer alan Nimetullahilik’in, coğrafı, etnik ve tarihi Őartlara karŐı kazandığı deneyim ve esneklikle, 600 yıldır varlığını sürdürdüğünü ve günümüzde küresel bir yayılım gerçekleŐtirmesiyle ilgili Őartları da gerçekleŐtirdiđini, bu r portajlarımı okuyanlarında hissedeceğini umuyorum.

Horasan Tus’lu ünlü isl m  limi Ebu Hamid Muhammed Gaz li’nin (1058-1111) kardeşi ünlü sufi Ahmed Gaz li’nin (yaklaşık 1061–1123 veya 1126), Mevl na’nın

silsilesinde olduğu gibi Nimetullâhi silsilede de var olması, sufiliğin bir ağacın dalları gibi yayıldığına işaret olmalıdır. (www.nimatullahi.org)

Roger Garaudy, “Endülüs’te İslâm” (Garaudy, 2014) adlı eserinde, farklı inançlara hoşgörülü, evrensel mesajı ile tüm inançlılar için çekim merkezi olan Endülüs İslâmı’nın çöküşüne hayıflanır. Bu röportajlarımda, sufi oluşumların tanrısı kavrayış biçimlerinin (ilâhi aşk), Ortadoğu’dan kaynaklanan olumsuz görünüme alternatif olarak evrenselleşme potansiyeli taşıdığı (tarafımdan) hissedilmiştir.

Çağımızın tüm Müslümanları için bir soru cevabını beklemektedir. İslamofobinin bir panzehiri var mıdır?

Safâ (Sefa) Nurbahş’la röportajımızda geçen “köpek ve sufizm” konusunda da birkaç noktaya değinmem gerektiğini düşünüyorum. Dr. Cevad Nurbahş, “Dogs-Köpekler” kitabında fedakârlık, azla yetinme, sadakat, sahibini ve onun dostlarını koruma, mal edinmeme... gibi köpeklere has olumlu özellikleri öne çıkararak, sufi yaşamla paralellikler kurar. (www.nimatullahi.org) Günümüz Batı yaşamında köpeklere ve diğer evcil hayvanlara olan sevginin baskın karakteri bilinmektedir. Antik Yunan’da Diyojen’in yaşamı ile bütünleşen Sinik (Kynik-köpeksi) felsefe akımıyla ilgili olarak Dr. Cevad Nurbahş’la (1926-2008) bir röportaj imkânımız ne yazık ki artık mümkün değildir. Kendi internet sitesinde yayınladığı öz-yaşam öyküsünde Ehli Hakk topluluklara olan ilgisinden söz eden Dr. Cevad Nurbahş’ın, köpek sembolizmi konusunda görüşleri, bu topluluklardan bir kısmının inancı ile ilginç bir tezat oluşturur. Ehl-i Hakk topluluklardan Ali İlahiler’e ait bir röportajım sayesinde öğrendiğim Seyyid İnâyed (İnayet) öykülerinin birinde “bir köpeğin geçmiş hayatında sahtekâr bir kasap olduğunu, yeni yaşamında köpek olarak ceza çektiğini” tespit etmiştim. Daha ilginç olan ise Oxford’ta yaşamını sürdüren bir İranlı sufi önderin köpek sembolizmine, Cambridge’li bir İngiliz ve Nakşibendî uzmanı olan Prof. Hamid Algar’ın olumsuz yaklaşımıdır. (Hamid Algar’la röportaj, 07.07.2005) Oxford ve Cambridge, Nakşibendilik ve Nimetullâhilik. İlginç bir karşıtlık...

Dr. Cevad Nurbahş’ın tüm eserleri üzerinden kapsamlı bir değerlendirme, ufuk açıcı olacaktır...

Dr. Cevat Nurbahş (Dr. Javad Nurbakhsh, 1926/12/10 - 2008/10/10) hakkında...

Dr. Cevad Nurbahş: *“Sufizm ve psikanaliz arasında y zgeysel benzerlikler bulunsa da, her ikisi arasında hakiki ve derin doğaları açısından gerçek bir benzerlik söz konusu değildir. Psikanalizin amacı normal olmayan bir insanı tedavi ederek onu “normallik” durumuna getirmektedir; tasavvufun amacı ise psikolojik açıdan normal bir insanı tedavi ederek onu kâmil hale getirmektedir. Terapist basta ilişkisi duygusal aktarım üzerine kuruluyken m rsit ve şakirt ( ğrenci) arasındaki ilişki irade üzerine kuruludur. Duygusal aktarım maddi bir psikik ve geçici süreçken, irade: rubani, kutsal ve sonsuzdur.”* (El-Zein, 2012: 124)

İran Kirman doğumlu olan Dr. Cevat Nurbahş, 1952 senesinde Tahran Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. Fransa’da çeşitli hizmetlerde bulunduktan sonra, tekrar Tahran  niversitesine dönmüş ve Psikiyatri dalında eğitimine devam etmiştir. Profesörlük unvanını aldıktan sonra emekli olduğu 1977 senesine kadar Psikiyatri Bölüm Başkanlığı görevinde bulunmuştur. On altı yaşında Nimetull hiye yoluna giren Nurbahş, yirmi yaşına geldiğinde şeyhi Munis Ali şah’tan şeyhlik icazeti almıştır. şeyhinin 1953 yilındaki vefatından sonra “Nimetullah Yolunun şeyhliği” görevi verildiğinde, Dr. Cevat Nurbahş henüz yirmi altı yaşındadır. İran dışındaki ilk haneg hi (hank h, dergâh) 1975 senesinde San Francisco’da açılmıştır. Bu tarihten itibaren ABD, Batı Avrupa, Afrika ve Avustralya’da birçok yeni haneg h (dergâh) açan Dr. Cevat Nurbahş, 1986 yilından sonra İngiltere’ye yerleşmiştir. (Erdoğan, 2007: 22)

Gayretli alışmaları, yetkinliği ve kitapları ile Nimetull hiliği k reselleştiren Dr. Cevat Nurbahş kendisinin, Nimetull hiliğin kurucu şeyhi olan şah Nimetullahi Veli’den sonraki en büyük rönesansı başlatan kişi olduğuna işaret etmektedir.

İngiltere Banbury kırsalında gömülüdür. (www.nimatullahi.org)

Nimetullâhilik Kuruluş Dönemi Hakkında...

Safevi iktidarı öncesinde yani Timur’un oğlu şahruh (1405-1447) döneminde müritlerinin sayısı yüzbinlere varan ve şahruh’u hayli endişelendiren şah Nimetullah-i Veli’nin (veya Nimetullah-i Kirmani, 1330-1431) Divan’ında, Kutbuddin Haydar’a yazdığı methiye, onun Haydari geleneğin taşıyıcısı olduğuna ve Kutbuddin Haydar’ı manevi şeyhi kabul ettiğine delil olmalıdır. Kuşkusuz savunduğu serbest ve aşırı fikirler, o dönem İslâm dünyasında Kalenderiler’e  zg yd . E.G. Browne, şah Nimetullah’ın ş irlerindeki Hurufi eğilime de işaret eder (Ocak 1992: 46-50).

Timurlu hükümdarı Şahruh'u, endişelendiren Nimetullahi-Kalenderi dervişler (ve Seyyid Kasım), Tebriz- Azerbaycan hükümdarı Karakoyunlu Cihanşah'ı da (1437-1467) endişeye sevk etmiş olmalı ki, Safevi dergâhı şeyhliğine geçen Cüneyd (ö. 1460) yerine, Cüneyd'in amcası Cafer'in şeyhliğini uygun görmüş ve Cafer'le akrabalık bağı kurmuştu. (Melikoff, 2007; Rumlu, 2006: 393) Cüneyd, Akkoyunlu topraklarına geçmiş ve Safevi devletine giden yolu açan faaliyetlerine başlamıştı.

Mısır'da Kaygusuz Abdal Zaviyesinde, Kalenderiler'le buluşmuş olan Şah Nimetullâh-i Veli'nin (1330-1431) (Ocak, 1992: 46-50) müritlerine 12 dilimli başlık giydirmiş olduğu, Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar'ın (1460-1488) müritlerinin de 12 dilimli başlık giymeleri Nimetullâhîlik konusunu daha da ilginç kılıyor. (Ocak, 1992: 46-50; Mirjafari, 2012) Fuad Köprülü, Şah Nimetullah'ın Anadolu'dan Hindistan'a ve Türkistan'a kadar her yöne dağılan müritleri sayesinde Safeviler'in Şiiliğe geçişinde önemli rolü olduğuna işaret eder. (Ocak 1992: 46-50)

Safevilerle aile ilişkileri de (akrabalık) kuran Nimetullahiye ailesi, Şah İsmail zamanında Şah Nimetullah'ın soyundan gelen ve Mir Nizamuddin Abdalbâki'nin (ö. 1514), 1511 yılında sadr (bakan, vekil) ilan edilmesiyle, devlet yönetiminde de yer almıştır. Safeviler zamanında Şah Nimetullah'ın Mahan'daki (İran) türbesi genişletilmiş ve günümüze kadar süren önemli ziyaret yerlerinden olmuştur. (Kaplan, 2008)

KAYNAKÇA

- ENSÂRÎ, Kâsım-ı (2006). “Abdullah-ı Ensari’nin Hayatı Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri”. Çev. Ali Güzelyüz, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, *Şarkîyat Mecmuası*, S. 9, 123-131.
- EL-ZEİN, Amira (2012). “Amerika Birleşik Devletleri’nde Ruhani Tüketim: Rumi Fenomeni”. Çev. Mustafa Özbaş, *Sufi Studies Dergisi*, S. 1, 2012, 107-127.
- ERDOĞAN, Selâmi (2007). *Muhyiddin Şekur Örneğinde ABD’de Tasavvuf Anlayışı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dalı Tasavvuf Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GARAUDY, Roger (2014). *Endülüüs’te İslâm: Düşüncenin Başkenti Kurtuba*. Çev. Cemal Aydın, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- KAPLAN, Doğan (2008). “Şiiliğin İran Topraklarında Egemenliği: Safeviler Öncesi Arka Plan ve Safevi Dönemi Şiileştirme Politikaları”, *Marife Dergisi*, S. 3, 183-203.
- KÜÇÜKKALFA, Ahmet (2011). *Şahlar Sufiler Türkmenler*. İstanbul: Esas Yayınları.
- MELIKOFF, İrene (2007). *Kırklar Ceminde*. Çev. Turan Alptekin, İstanbul: Demos Yayınları.
- MİRJAFARI, Hüseyin (2012). “Tasavvuf ve Safeviler Döneminde Sufi Kelimesinin Anlamında Aşamalı Değişim”. Çev. Sağıp Atlı, *Süfî Araştırmaları - Sufi Studies Sayı* 5, 107. (Bu makalenin orijinali için bk: MİRJAFARÎ, Hüseyin (1979). “Sufism and Gradual Transformation in the Meaning of Sufi in Safavid Period”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, 157-166.
- RUMLU, Hasan-ı (2006). *Absenü’t Tevarih*. Çev. Mürsel Öztürk, Ankara: TTK Yayınları.
- Tasavvuf Dergisi Röportaj Heyeti (2005). “Prof.Dr. Hamid Algar’la röportaj [07.07.2005]”, *Tasavvuf Dergisi*, Yıl: 6 [2005], S. 15, 483-500.
- www.nimatullahi.org (20. Şubat 2016).

